

[17, с. 170]. Т. Космеда пов'язує категорію експресивності з прагматичністю висловлення та ставленням автора до дійсності й до адресата [11]. Загалом експресивність – досить складне поняття для розуміння, оскільки охоплює інтелектуальність та алогічність мовлення, які, на перший погляд, є непоєднувальними.

Дослідники розглядають два підходи до витлумачення експресивного в синтаксисі: перший пов'язує експресію з модальністю, другий – з концепцією суб'єктних форм синтаксису (суб'єктній синтаксемі більш властива роль підмета) [7, с. 222].

В українському мовознавстві повтор неодноразово ставав предметом дослідження науковців. На думку І. Білодіда, основна стилістична функція повтору полягає в художньому увиразненні мови, зміцненні її експресивно-зображальних властивостей [15]. Схожих поглядів дотримується й дослідниця В. Суханова [14, с. 63]. А. Коваль розглядає повтор як стилістичну фігуру, що утворюється через нагромадження певних мовних елементів у межах одного висловлення (створюючи таким чином експресію); дослідник виділяє синонімічні й парні повтори [10].

Мета статті. Головною метою цієї роботи є проаналізувати особливості вживання повторів у мовотворчості Олеся Гончара як одного із засобів створення експресії (на матеріалі його «Щоденників»).

Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: а) класифікувати повтори за структурою; б) класифікувати повтори за вираженням; в) виявити найпоширеніші стилістичні фігури, що використовують синтаксичний повтор; г) виявити функції повтору як експресивно-го засобу в художньому творі.

Виклад основного матеріалу. Експресивність як спеціальний прийом писемного мовлення супроводжують значні конструктивні зміни. Загалом експресивний синтаксис реалізує експресивні функції парцеляції, сегментації, вставних конструкцій, повтору, побудови складних речень, еліпсиса, антиеліпсиса, усічення тощо.

Зупинимось докладніше на такому засобі експресивного синтаксису, як повтор. Л. Пришляк визначає синтаксичний повтор як синтаксичну конструкцію з повторенням елементів семантичної структури речення або цілого речення з тотожним, близьким чи відмінним лексико-семантичним наповненням зі збереженням або зміною позиції щодо інших елементів тек-

сту [13, с. 5]. Синтаксичний повтор може бути подвійним: *Красень, красень Київ!* (2, с. 20), потрійним: *І як з'явилося бажання кинути все, всі завдання, всі об'єкти і з нею – з нею! – кудись на безлюдні острови, віднайти своє щастя.* (2, с. 10) або багаточленним: <...> *тільки через конкретне, реальне щось: через долю людську. Через витвір мистецтва... Через росинку на зеленім листку* (2, с. 28).

Повтор у «Щоденниках» О. Гончара представлений усіма членами речення: 1) присудками: *Суд пересуде, слава перебуде, це все минеться, дайте на світі пожить, дай-те пожить* (2, с. 19); 2) підметами: *Небо, небо! Небо березневе з-під хуртеч зацвіло...* (2, с. 44); 3) означеннями: *Поки що розповім про саме оце місто на тисячі й тисячі мешканців* (1, с. 182); 4) додатками: *Од юності до старості – нам одні скитання, скитання, скитання!* (1, с. 17); 5) обставинами: *Так сіро, сіро стало в житті* (2, с. 106).

До найпоширеніших стилістичних фігур у «Щоденниках» О. Гончара, що використовують синтаксичний повтор, належать анафора, епіфора, анадиплосис, симплока, антитеза.

Анафора посилює та емоційно увиразнює зміст того, про що розповідає О. Гончар у своїх «Щоденниках»: *З'їзд без імен. З'їзд-анонім. З'їзд без усмішки.* (2, с. 95); *Жив я в селянському середовищі (дитинство). Жив серед робітників (Ломівка). Серед солдатів (фронт). Живу серед інтелігенції* (2, с. 65–66); *Дай їй хоч ковток чистого повітря, дай ілюзій, дай квітку надії* (2, с. 43).

Епіфора сприяє увиразненню мовлення та посиленню його комунікативно-прагматичного функційного впливу. Стилістичними функціями, що їх реалізує чи посилює епіфора, є: експресивна: *Вже й повиростали, а все дай, дай... І до смерті дай* (1, с. 257); уточнювальна: *Савур-могила. Синя могила. Сива могила* (2, с. 119); акцентуаційна: *Місяць не спить. Коники не сплять. Вогні міські не сплять* (1, с. 331); іронічна: *Образ холюя виступає на перший план, крупним планом* (2, с. 133).

Анадиплосис у «Щоденниках» О. Гончара виконує такі функції: 1) ритмічну, тобто посилює ритмічний ефект: *Треба шукати, шукати виходу вже зараз!..* (2, с. 129); 2) емоційну, тобто підкреслює емоційний стан автора: *Не смерть страшить. Страшать хвороби* (1, с. 431); 3) інтонаційно-ритмічну й текстоутворювальну, тобто підкреслює зв'язок між двома ідеями:

Моя професія – мислити. Мислити образами (1, с. 442).

Експресивний вплив на читача створює симплока: **Спасибі тобі, всевисока природо, що ти створила нас. Спасибі тобі, природо всевишня, що ти створила нас** (2, с. 33). Цей синтаксичний засіб посилює ступінь подяки автора природі.

Антитеза формує такі комунікативні якості мови: виразність, багатство, логічність. Використовуючи антитезу у своїх «Щоденниках», О. Гончар посилює художню виразність мови. Він бачить життя в контрастах, і це свідчить не про суперечливість, а про цілісність сприйняття реальності: *Мріє кудись – а куди? Може, в минуле, а може, в майбутнє* (1, с. 140); *Людина і божество. Сила і антисила* (1, с. 311); *Можна б власти в чорний відчай, дивлячись на таке сусідство краси і потворності, гуманності і зла...* (1, с. 315); *Історія людства складається з припливів і відпливів, з революцій і антиреволюцій* (1, с. 401).

Висновки і пропозиції. Отже, повтори «Щоденників» О. Гончара різноманітні: а) за своєю структурою (подвійні, потрібні і багаточленні); б) за вираженням (представлені всіма членами речення); в) за художньо-естетичними функціями (виражають експресію, іронію, уточнення тощо). Вони вражають читача яскравим емоційно-експресивним наповненням, що вирізняє їх як стилістично вагомий й художньо значущий засоби мовотворчості митця. Більшість повторів у «Щоденниках» О. Гончар використав задля того, аби акцентувати на душевному стані, підкреслити час, місце дії або її спосіб, яскравіше виразити почуття (позитивні чи негативні) від побаченого. Повтори служать активним художнім засобом для вираження відповідного смислу. Повтор дає змогу автору реалізувати номінативну, когнітивну, експресивно-емоційну, естетичну функції, апелювати до читача й передати йому своє бачення ситуації, предмета, дій, ознак, місця подій і часу.

Список використаної літератури:

- Акимов Г.Н. Новое в синтаксисе современного русского языка: [учеб. пособ.] / Г.Н. Акимов. – М.: Высш. школа, 1990. – 168 с.
- Баженова И.С. Экспрессия эмоций в контексте гендерных исследований / И. С. Баженова // Разноуровневые характеристики лексических единиц: Слово в тексте. – Смоленск : СГПУ, 2001. – Ч. 4. – С. 100–101.
- Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М.: Изд-во иностр. лит., 1955. – 416 с.
- Бессонова О.Л. Эмотивные концепты в ценностной картине мира / О.Л. Бессонова // Материалы VIII Междунар. науч.-практич. конф. «Наука и культура России», посвященной Дню славянской письменности и культуры памяти святых равноапостольных Кирилла и Мефодия. – Самара: СамГУПС, 2011. – С. 146–148.
- Гуйванюк Н.В. Слово – Речення – Текст : вибр. праці / Н.В. Гуйванюк. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 664 с.
- Ермоленко С.Я. Лингвостилістика: основні поняття, напрями й методи дослідження / С.Я. Ермоленко // Мовознавство. – 2005. – № 3/4. – С. 112–125.
- Ермоленко С.Я. Стилистический компонент в семантике синтаксических единиц : дис. ...д-ра филол. наук : спец. 10.02.02 «Языки народов СССР (украинский язык)» / С.Я. Ермоленко. – К., 1989. – 400 с.
- Загнітко А.П. Лінгвістика тексту: Теорія і практикум : [наук.-навч. посібн.] / А.П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2006. – 289 с.
- Ильин Е.П. Эмоции и чувства / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2001. – 752 с.
- Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови : [підручник] / А.П. Коваль. – К.: Вища школа, 1987. – 352 с.
- Космеда Т.А. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки / Т.А. Космеда. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 350 с.
- Кострова О.А. Экспресивний синтаксис сучасного німецького мови: учеб. пособие / О.А. Кострова. – М.: Флинта : Моск. психолого-соц. ин-т, 2004. – 240 с.
- Пришляк Л.Б. Повтор як засіб експресивного синтаксису поетичного мовлення 60-х років ХХ століття : автореф. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / Л.Б. Пришляк ; Донецький національний університет. – Донецьк, 2002. – 20 с.
- Суханова В.Ф. До питання про архітектуру художнього твору / В.Ф. Суханов // Українське мовознавство, 1975. – Вип. 3. – С. 63–68.
- Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / За заг. ред. акад. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1973. – 587 с.
- Телия В.Н. О различии рациональной и эмотивной (эмоциональной) оценки / В.Н. Телия // Функциональная семантика: Оценка. Экспрессивность. Модальность. – М.: Наука, 1996. – С. 31–38.
- Українська мова: [енциклопедія] / Редкол. В.М. Русанівський. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енциклопедія.» ім. М.П. Бажана, 2004. – 824 с.

18. Харченко В.К. Функции метафоры : [учеб. пособие] / В.К. Харченко. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1992. – 87 с.
19. Чабаненко В.А. Стилiстика експресивних засобiв української мови / В.А. Чабаненко. – Запорiжжя: ЗДУ, 1993. – Ч. 1. – 216 с.
20. Чабаненко В.А. Стилiстика експресивних засо-

бiв української мови: [монографiя] / В.А. Чабаненко. – Запорiжжя: ЗДУ, 2002. – 251 с.

Джерела iлюстративного матерiалу:

1. Гончар О. Щоденники. Том 1. 1943–1967. – К., Веселка, 2002. – 455 с.
2. Гончар О. Щоденники. Том 2. 1968–1983. – К., Веселка, 2008. – 607 с.

Вовк А. В. Повтор как экспрессивный приём в «Дневниках» Олеса Гончара

В статье рассматриваются вопросы функционирования повторов и определение их экспрессивности в «Дневниках» Олеса Гончара. Акцент сделан, в частности, на экспрессивно-выделительной функции повтора как стилистического экспрессивного приёма. На материале «Дневников» Олеса Гончара проанализированы виды и стилистическая роль разнообразных повторов. Изучение языкотворчества писателя в записях его дневников еще не было предметом специальных исследований лингвистов, хотя в статье доказано, что повтор является одним из многих экспрессивных приёмов индивидуального стиля писателя в его «Дневниках».

Ключевые слова: повтор, экспрессивный приём, функции повтора, экспрессивный синтаксис, стилистическая фигура.

Vovk A. Repetition as expressive syntax construction in Oles Honchar's "Diaries"

The actuality of the research derives from the need to study expressive syntax, expressive syntax constructions and repetitions in particular. The purpose of the article is to analyse the features of using the repetitions in Oles Honchar's idiosyle (based on his "Diaries"), to classify repetitions by kinds and to determine the functions of repetitions as expressive constructions in fiction. The objectives of the article are the following: study of scientific literature which deals with lexical repetitions; clear understanding of terms «expressivity», «repetition», «expressive constructions»; analysis of Ukrainian and foreign scientific works on lexical repetitions, expressive syntax and the writer's idiosyle. The practical value of the received results will be a huge contribution to the research and disclosure of lexical repetitions high potential in the Ukrainian literature on the one hand and will significantly emphasize features of the writer's idiosyle who masterly owned the Ukrainian word on the other hand. Further researches could be of interest as a category of expressivity still remains subject of scientific discussion. It has been investigated by the Ukrainian and foreign linguists and repetition, as one of numerous expressive constructions, was not yet investigated on material of diary records of Oles Honchar. The article contains a definition concept of expressivity, lexical repetition and the list of the Ukrainian linguists that have investigated repetition, examples of anaphora, epiphora, anepiphora, epanaphora as varieties of repetition.. There were a few types of these expressive constructions defined; repetitions, composition repetitions and constructions with polysyndetona analysed and a few examples of repetitions illustrated. The conclusion of the article contains an explanation of the repetitions role in the diary records of Oles Honchar.

Key words: repetition, expressive construction, repetition functions, expressive syntax, figure of speech.